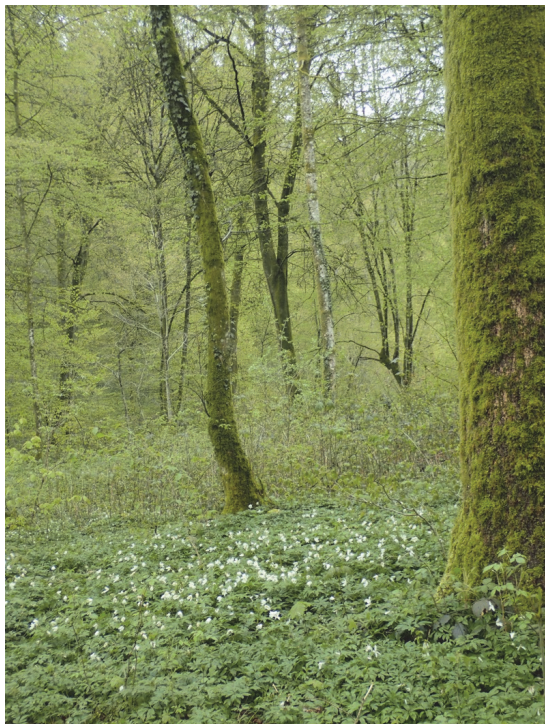

Mossen van het BLWG-VWBL voorjaarskamp 2016 in de Gaume (Belgisch Lotharingen)

Margriet Bekking, Dirk De Beer & Klaas van Dort

Het eerste gezamenlijk door de Nederlandse Bryologische en Lichenologische Werkgroep (BLWG) en de Vlaamse Werkgroep Bryologie en Lichenologie (VWBL) georganiseerde voorjaarskamp vond plaats van 27 april t/m 1 mei 2016 in het zuiden van Belgisch Lotharingen.

Deelnemers die tijdens de heenreis op 27 april de route door de Ardennen nemen, krijgen een verrassend winters landschap te zien; er ligt een paar centimeter sneeuw! In de iets zuidelijker gelegen Gaume is het weer al niet veel beter. Op de camping, 'Colline de Rabais', enkele kilometers ten oosten van het stadje Virton, zien enkele doorzetters zich genoodzaakt tussen de hagelbuien door hun tentjes op te zetten.

Bos bij Virton met bosanemonen. Foto: Sylvia van Leeuwen.

De meesten zoeken een warm heenkomen in een huurcaravan. Het kwik daalde die nacht tot onder nul... Het voorjaarskamp van 2016 heeft aanvankelijk veel weg van een winterkamp!

Het was niet de eerste keer dat Belgisch Lotharingen door Nederlandse bryologen werd bezocht. Ruim veertig jaar geleden, in de zomer van 1976, vond het allereerste buitenlandse BLWG-zomerkamp plaats in dezelfde omgeving (Dirkse et al. 1978). De deelnemers kampeerden toen op een stoppelig grasveld naast het als biologisch station ingericht voormalige stationnetje van Buzenol. Ook indertijd waren Vlamingen van de partij; Geert Raeymaekers, de huidige voorzitter van de VWBL, maakte beide kampen mee!

Deelnemers

Dirk De Beer, Margriet Bekking, Bernard Beukers, Marit Boots, Dries Van den Broeck en Micheline Wegh, Joop Bruggert, Dirk-Jan Dekker en Kirsten, Klaas van Dort en Ali Klinkhamer, Matthijs van Hoorn en Ellen van der Wees, Peter Hovenkamp en Gerda van Uffelen, Geert Raeymakers, Jan Ryde, Henk Siebel, Henk Timmerman, Bart van Tooren en Sylvia van Leeuwen, Daniel de Wit.

Inleiding

Lotharingen, en dan vooral de streek langs de Franse grens die bekend staat als de Gaume, wijkt in geologisch en dus ook in landschappelijk opzicht sterk af van de rest van Wallonië. Aspectbepalend zijn door bos gekroonde kalkheuvels, doorsneden van rivierdalen met kleinschalige graslanden en kwelmoerassen. De Gaume huisvest dus vooral basenminnende mossen. Dat is wel anders in de bryologisch veel intensiever onderzochte Ardennen, het district dat Lotharingen in het noorden begrenst. Hier overheersen zuurminnende soorten in mo

Dal bij Montauban. Foto: Ali Klinkhamer.

notone naaldbossen en ontwaterde en/of verdroogde hoogveenrestanten.

De toeristenfolder Gaume rept vol lof over de nog uitgestrekte oude loofbossen, zowel voor wandelaars als voor bryologen. En terecht! *Frullania fragilifolia*, *F. tamarisci* en *Neckera pumila* zijn hier nog – betrekkelijk – algemeen! Nog een attractie van de Gaume zijn de relatief gaaf bewaard gebleven rivierdalen. Hier handhaven zich schorpioenmossen en andere specialisten van basenrijke moerassen, een groep soorten die in Nederland én in Vlaanderen dramatisch achteruit is gegaan. De organisatie had dan ook weinig moeite om een aantrekkelijk excursieprogramma op te stellen.

Om de verschillen in frequentie te illustreren is in de soortenlijst per soort de zeldzaamheid vermeld in Nederland (www.blwg.nl) naast die van Lotharingen (gegevens ontleend aan de voortreffelijke 'Atlas des bryophytes de Wallonie' van Sotiaux & Vanderpoorten 2015) en die van Vlaanderen (voorlopige gegevens). De soortenlijst noemt ook de Nederlandse mossennamen.

Donderdag 28 april: Montauban

Om 09.00u staat de groep in de kou te trappelen om warm te blijven, én van ongeduld. We vertrekken derhalve zo snel mogelijk naar het eerste excursiepunt, de

ruïne van een voormalige ijzersmelterij, de Halles de Forge, in de bossen ten zuiden van het dorpje Buzenol. De uit kalksteenbrokken opgetrokken muren zijn 'behangen' met *Neckera complanata*, *Ctenidium molluscum*, *Gyroweisia tenuis* en andere specifieke kalkmossen waar Nederlanders vaak vergeefs naar uitkijken. Na voldoende kennis te hebben genomen van de steenbewoners gaan we op verkenning in een luchtvochtig jong loofbos langs een beek. De stammen zien er veelbelovend groen bemost uit. Al vlug worden diverse haarmutsen en kroesmossen genoemd. Speciale aandacht gaat uit naar een kroesmos met trompetvormige sporenkapsels die droog betrekkelijk plotseling in de steel overgaan. Het gaat dus om een verwant van *Ulota crispa*. De status van dergelijke vroeg in het jaar sporulerende planten wordt per land verschillend beoordeeld. In Spanje ziet men er een echte soort in: *Ulota crispula* (Guerra et al. 2014), in Duitsland is *U. crispula* een synoniem van *U. crispa* (Nebel & Philippi. 2001). Het taxon wordt ook niet vermeld in Sotiaux & Vanderpoorten (2015). In Nederland houden we het sinds 2000 voorlopig op *Ulota crispa* var. *crispula* (Bruch) Hammar. Behalve de Orthotrichaceae brengen ook de massaal aanwezige boomvorkjes de nodige identificatie-

problemen met zich mee. De bijna stambedekkende matjes van *Metzgeria furcata* zijn goed te herkennen, maar of zich tussen de thalli van *M. fruticulosa* (synoniem *M. violacea*) ook *M. temperata* bevindt, blijft ongewis. Wel worden tussen de boomvorkjes de kronkelende stengeltjes ontdekt van *Microlejeunea ulicina*. Dit mini-levermos is een grote zeldzaamheid in Nederland en Vlaanderen, maar blijkt in Lotharingen algemeen. De bosbodem is bedekt met onder andere *Thamnobryum alopecurum* en *Rhytidiadelphus triquetrus*. Een rotsblok gaat schuil onder een prachtig

mila. Dit viertal is niet zeldzaam in de kalkgebieden in Wallonië.

Boven op de heuvel liggen de restanten van het fort van Montauban: het Château des Quatre Fils Aymon. Hier zijn volgens de overlevering de verhalen van De Vier Heemskinderen gesitueerd. De ruïne vormt in ieder geval een bryologisch pareltje. Op de permanent vochtige basis van de kalkstenen noordmuur groeit *Taxyphyllum wisgrillii*, dat inderdaad vers naar komkommer ruikt, zoals de Nederlandse naam belooft. Ook de vondst van het lastig te herkennen slaapmos *Homomallium incurva-*

Schaapskudde op de heide van Stackemer Knupp. Foto: Margriet Bekking.

plakkaat *Peltigera praetextata*, een fors leermos dat te herkennen is aan de isidiën. Na al dit fraais beklimmen we een helling met een oud eiken-haagbeukenbos. In de ondergroei onder meer *Luzula pilosa*, ruige veldbies, een indicator van oude bosgroeiplaatsen. Dat belooft wat! En inderdaad vinden we *Plagiochila asplenioides*, *Porella platyphylla*, *Neckera complanata* en *N. pu-*

tum overtreft onze verwachtingen. Pluchemos komt in Nederland onbestendig voor, en is vermoedelijk nooit in Vlaanderen gevonden. Het is zeldzaam in de kalkgebieden in Wallonië. Dit is de eerste vondst voor de Gaume. Hogerop vinden we *Seligeria donniana*, *Amblystegium confervoides* en *Tortella bambergeri*. De twee eerstgenoemde soorten zijn tamelijk zeldzaam, *Tortella bambergeri* was nog niet voor Lotharingen

opgegeven. En daar bleef het niet bij: *Porella arboris-vitae*: nieuw voor Lotharingen! Uit de kalkhelling aan de voet van de ruïne van Montauban treedt kraakhelder water uit de bodem. Zo'n kalktufbron wordt ter plaatse met de term 'cron' aangeduid. Een karakteristieke kalktufsoort is *Palustriella commutata*, een van de kensoorten van het habitatype 'Cratoneurion' (*Palustriella* heette vroeger *Cratoneuron commutatum*). Een enthousiaste schooljuf geeft natuurkundes onder een 'waterval'; alle kinderen krijgen een plastic bekertje om water uit de bron te scheppen, én te drinken. Op de natte kalkhelling bij de bron vinden we *Cratoneuron filicinum*, *Eucladium verticillatum* en *Philonotis calcarea*. Een intensief bekeken steilrandje bij de cron leverde *Lophozia personii* op. Kalktrapmos is in heel Wallonië uiterst zeldzaam en was in Lotharingen uitsluitend bekend van een oude kalkgroeve op de grens met Frankrijk. Ook het voorkomen van *Eurhynchiastrum pulchellum*, een kleine dubbelganger van *Oxyrrhynchium hians*, is wel een vermelding waard.

In de middag verkennen we het dal van de Ruisseau du Frèchi. Langs de beek kleurde het plaatselijk geel van de voorjaarsbloei-ers: *Primula elatior*, slanke sleutelbloem, *Anemone ranunculoides*, gele anemoon, en zowel *Chrysosplenium oppositifolium* als *C. alternifolium*, paarbladig respectievelijk verspreidbladig goudveil. Veel nieuwe mossoorten komen we hier niet tegen, alhoewel, de strikte doodhoutbewoner *Nowellia curvifolia* hebben we nog niet eerder gezien.

Vrijdag 29 april, Arlon (Stockem en Landbruch)

We bezoeken vandaag een gebied ten noordoosten van Arlon, genaamd Stackemer Knupp (Bois de Stockem) en prijzen ons gelukkig met het gezelschap van Julien Noël: de man die vroeger verantwoordelijk was voor het beheer van de beekdalen, nu gepensioneerd en graag bereid om ons van achtergrondinformatie te voorzien. Het excursieterrein wordt begrasd door een nieuwsgierige kudde 'vossekoppen', een oud Ardens schapenras. We struinen, voorafgegaan door de akoestisch aangelegde

schaapskudde, over zandige heuvels met oude *Calluna*-struiken en *Molinia*-pollen. *Teesdalia nudicaulis*, klein tasjeskruid, bloeit volop, maar verder is het hier niet bepaald bloemrijk. De lichenologen bekijken voornamelijk liggend doodhout, terwijl de bryologen de zandwallen afspeuren. We noemen *Lophozia bicrenata* en *Dicranum spurium* als meest bijzondere soorten.

In de middag verruilen we de droge voor een natte heide; het Marais de Landbruch, met ongemakkelijk hoge pollen *Carex paniculata*, pluimzegge. *Aulacomnium palustre* kleurde vele pollen fraai lichtgroen. Het overheersende veenmos was *Sphagnum palustre*. Na microscopische determinatie konden ook de volgende *Sphagnum*-soorten met zekerheid aan de lijst worden toegevoegd: *Sphagnum angustifolium*, *capillifolium*, *contortum*, *flexuosum*, *magellanicum*, *majus*, *subsecundum* en *teres*. Dit bracht het totaal op 13 veenmossoorten voor dit gebied. *Sphagnum majus* is nieuw voor de Gaume en zou uiterst zeldzaam zijn in Wallonië. Vermoedelijk wordt het ook daar meestal miskend.

Zaterdag 30 april, Marais de Chantemelle, Marais de Vance & Réserve Naturelle de Sampont

Er staan voor vandaag maar liefst drie moerassen op het programma, te beginnen bij het Réserve Naturelle des Marais de Chantemelle. Onder het enthousiaste 'gezang' van de koekoek struinen we door het open moeras met bloeiende *Cardamine pratensis*, pinksterbloemen, jonge planten van *Persicaria bistorta*, adderwortel, *Cirsium palustre*, kale jonker, *Filipendula ulmaria*, moerasspirea en de 'asperge-achtige' stengelscheuten van *Lysimachia thyrsoiflora*, moeraswederik. We richten onze aandacht echter vooral op de topsoorten onder de moerasmossen, te weten *Hypnum pratense* (synoniem *Breidleria pratensis*) en *Hamatocaulis vernicosus*. Die groeiden er inderdaad, zij het in zeer bescheiden hoeveelheden. De moerassen van de Gaume vormen voor beide soorten nog de laatste refugia in België, geel schorpioenmos komt in Vlaanderen nog op één plek voor.

Andere leuke vondsten betroffen *Calliergon giganteum*, *Campylium stellatum*, *Di-*

Marais de Chantemelle. Foto: Sylvia van Leeuwen.

cranum bonjeanii, *Plagiomnium elatum*, (blad breed aflopend, rand breed gezoomd) en *Sphagnum subnitens*. Het veemosrijke berkenbroek herbergt veel *Loeskeobryum brevirostre*, dat dichte mosmantels vormt op stobben en stamvoeten.

Helaas viel het bezoek aan het tweede moeras, het Réserve Naturelle des Marais de Vance, letterlijk in het (regen)water. Van onder een paraplu werd er naarstig gezocht naar de diverse schorpioenmossen die van deze plek bekend waren. Zowel *Scorpidium cossonii* als *S. scorpioides* kon inderdaad worden vastgesteld. Dé topsoort van dit moeras, *Cinclidium stigmatum*, kwam ook tevoorschijn.

Ook hier weer een aantal bijzondere veenmossen, zoals *Sphagnum contortum* en *S. warnstorffii*, maar ook *Sphagnum subsecundum* en *S. teres*. Trilveenveenmos en kwelveenmos zijn beide typisch voor moerasen met mineraalrijke kwel. Trilveenveenmos komt in België bijna nog uitsluitend in de Gaume voor, naast één plek in de Ardennen en een kleine relictpopulatie in de Kempen. Kwelveenmos komt in Nederland niet voor, evenmin in Vlaanderen.

In een geplagde strook aan de rand van het moeras troffen we *Pleuridium palustre* (synoniem *Cleistocarpidium palustre*). Deze

soort staat in Nederland nog te boek als 'verdwenen uit Nederland', maar is recent weer op enkele plaatsen aangetroffen.

De lucht werd grijzer en grijzer, waardoor er voor het derde en laatste excursiepunt, Réserve Naturelle de Sampont, weinig animo meer bestond. De échte doorzetters, Henk Siebel en Dirk De Beer, hebben dit moeras nog wel bekeken en stelden ook op deze locatie bijzonderheden vast, waaronder *Campyliadelphus elodes* en *Tomentypnum nitens*. Ook deze soorten komen in België nog bijna uitsluitend voor in de Gaume.

Zondag 1 mei: Torgny

Iets ten noorden van het schilderachtige dorpje Torgny ligt op slechts enkele kilometers van de Franse grens een oude kalksteengroeve, de Carrière du Belvédère. Deze 'Site de Grand Intérêt Biologique' ligt op de zuidflank van een heuvel (285 meter) met zoals de naam al suggereert inderdaad een fraai uitzicht over de omgeving. Onder het gezang van de wiewaal en de draaihals bekeken we eerst de stammen van oude lindebomen bij de Chapelle N.D. de Luxembourg. De schorsplaten waren bedekt met een ongewoon dik mospakket. Het bleek te bestaan uit een mozaïek van

Stobben met *Loeskeobryum brevirostre* (grof etagemos) in het Marais de Chantemelle. Foto: Margriet Bekking.

mossen met een voorkeur voor neutrale schors, onder meer *Porella platyphylla*, *Anomodon viticulosus*, *Leucodon sciuroides* en *Zygodon rupestris*. Op een schaduwrijke muur troffen we leuke soorten aan, zoals *Rhynchostegiella tenella* en *Seligeria pusilla*. Tijdens de voorbereiding voorafgaand aan het kamp kon onder begeleiding van Julien Noël het kalkgrasland rond de oude groeve van Torgny worden bekeken. Behalve bekende kalkgraslandplanten als *Potentilla tabernaemontani*, voorjaarsganzerik, *Carlina vulgaris*, driedistel, *Plantago media*, rui-ge weegbree en *Primula veris*, gulden sleutelbloem, groeit er *Pulsatilla vernalis*, wildemanskruid. Verder stond er, weggedoken in kalkrichels, het levermos *Southbya nigrella*, waarvan de groeve de enige groeiplaats in België herbergt. Torgny is bovendien de noordelijkste vindplaats op het Europese vasteland.

We hadden voor het kamp zelf geen officiële toestemming gekregen om het reser-

vaat te betreden, dus moesten we ons beperken tot het inventariseren van kalkbrokken en steilkantjes langs het pad. Het leverde vondsten op van *Fissidens viridulus* en *Brachythecium glareosum*, een forse dubbelganger van gewoon dikkopmos met een zeer lange, gedraaide bladspits.

Op advies van Jan Ryde, woonachtig te Arlon en goed bekend met de natuurwaarden van deze regio, lasten we een bezoek in aan een nabijgelegen reservaat. Het recent hervatte verschrallingsbeheer moet hier leiden tot herstel van de kalkgraslandflora. *Gentiana ciliata*, franjengentiaan, komt hier nog wel voor, maar deze najaarsbloeier zagen we uiteraard nu niet. We hadden goede hoop op leuke kalkgraslandpioniers, maar meer dan enkele verdroogde mosplantjes, vooral van *Bryum rubens*, leverde het terrein niet op. We hielden daarom het voorjaarskamp voor gezien. Op de valreep werd nog *Orthotrichum diaphanum* aan de

streeplijst toegevoegd; gevonden in de wijngaard op de stam van een druivenstok. Nog nagenietend en beschenen door een schraal zonnetje liepen we terug naar het kapelletje. Onder goedkeurend oog van Maria namen Nederlanders en Vlamingen onder de linden voor de kapel afscheid van elkaar en werd dit zeer memorabele gecombineerde voorjaarskamp met een tevreden gevoel afgesloten.

Slotwoord

Met een totaal van 30 levermossen en 189 bladmossen, waaronder een aantal nieuw voor Lotharingen, mogen we wel spreken van een zeer geslaagd voorjaarskamp. De lijst zou nog langer zijn geworden als we meer aandacht hadden besteed aan 'gewone' soorten op bospaden, in bermen en op ruderaal plekken. Opmerkelijk is bijvoor-

Marais de Vance, *Climacium dendroides* (boompjesmos) met kapsels. Foto: Sylvia van Leeuwen.

beeld het ontbreken in de lijst van algemene mossen zoals *Leptodictyum riparium* (beekmos), *Dicranella staphylina* (knolletjesgreppelmos), *D. varia* (kleigreppelmos), *Oxyrrhynchium pumilum* (klein snavelmos), *Pseudocrossidium hornschuchianum* (spits smaragdsteeltje), *Rhynchostegium confertum* (boomsnavelmos) en *R. riparioides* (watervalmos).

Aan de andere kant hebben we in de geselecteerde natuurterreinen toch wel goed opgelet, getuige vondsten van soorten als *Brachythecium mildeanum*, *Homomallium incurvatum* en *Leptobarbula berica*. Deze soorten werden tot op heden niet of nauwelijks gevonden in Lotharingen, maar zijn vermoedelijk over het hoofd gezien. Dat laatste geldt zeker voor het moeilijk te herkennen veenmos *Sphagnum majus*, echt een soort voor specialisten.

Literatuur

- Guerra, J., M. J. Cano & M. Brugués. 2014. Flora briofítica ibérica V. Universidad de Murcia.
- Nebel, M. & G. Philippi. 2001. Die Moose Baden-Württembergs Band 2. Gipfelfrüchtige Laubmoose II und seitenfrüchtige Laubmoose. Verlag Eugen Ulmer.
- Sotiaux, A. & A. Vanderpoorten. 2015. Atlas des Bryophytes (mousses, hépatiques, anthocérotes) de Wallonie (1980-2014). Publication du Département de l'Etude du Milieu Naturel et Agricole.

Auteursgegevens

- M. Bekking-van Dort, Van Almondestraat 12, 5342 VS Oss (margrietbekking@gmail.com)
- D. De Beer, Amerikalei 214, 2000 Antwerpen (dirk.debeer@telenet.be)
- K. van Dort, Leeuweriksweide 186, 6708 LN Wageningen (klaasvandort@online.nl)

Abstract

Bryological report of the 2016 spring-meeting of the Dutch BLWG and the Flemish VWBL in the Gaume (Lorraine, Belgium)

Four field trips were organised in the rather unknown southern part of Belgian Lorraine, e.g. in the calcareous hills of the Gaume region around the small city of Virton. We focused on the bryoflora of ancient deciduous woodland with its 'crons', and the best preserved calcareous mires in the river valleys. New for Lorraine: *Homomallium incurvatum*, *Porella arboris-vitae* and *Sphagnum majus*. Other important finds: *Campyliadelphus elodes*, *Cynclidium stygium*, *Hamatocaulis vernicosus*, *Hypnum pratense* and *Tomentypnum nitens*. Recently separated taxa *Tortella bambergi* and *Ulota crispula* are mentioned for the first time.

Tabel 1. Soortenlijst Gaume. V = veldwaarneming, ! = fertiel, h = in herbarium. Microscopische determinaties door Dirk De Beer (D), Margriet Bekking (M), Henk Siebel (S). Zeldzaamheid Lotharingen: CC = très commun, C = commun, AC = assez commun, AR = assez rare, R = rare, RR = très rare.

Datum	28-4	28-4	29-4	29-4	30-4	30-4	1-5		Zeldzaamheid
Locatie	Montauban	Fréchi dal	Stockem hei	Landbruch	Chantemelle	Vance	Sampont	Torgny	LOT VL NL
Levermossen									
<i>Aneura pinguis</i>	V	V	.	.	Echt vetmos C vz a
<i>Calyptogeia fissa</i>	.	.	.	V	V	.	.	.	Moerasbuidelmos C a a
<i>Calyptogeia muelleriana</i>	.	.	.	V	V	.	.	.	Gaaf buidelmos AC va a
<i>Cephalozia bicuspidata</i>	V	.	M	M	V	.	.	.	Gewoon maanmos C a a
<i>Cephalozia connivens</i>	V	.	.	.	Glanzend maanmos RR z z
<i>Cephalozia divaricata</i>	.	.	M D	M!	Gewoon draadmos C va a
<i>Cephalozia rubella</i>	.	.	D!	Rood draadmos RR zz zz
<i>Chiloscyphus polyanthos</i>	V	.	.	Lippenmos C z a
<i>Conocephalum conicum</i>	M	Kegelmos C z zz
<i>Diplophyllum albicans</i>	V	Nerflevermos C vz z
<i>Frullania dilatata</i>	M	V	V	V	V	M	.	V	Helmroestmos CC a a
<i>Frullania fragilifolia</i>	S	.	.	S	Bros roestmos C zzz
<i>Frullania tamarisci</i>	V	Flesjesroestmos CC zzz zzz
<i>Leiocolea badensis</i>	V	Bol gladkelkje C zz zzz
<i>Lophocolea bidentata</i>	V	V	V	V	V	V	.	.	Gewoon kantmos CC a a
<i>Lophocolea heterophylla</i>	V	V	V	V	V	V	.	V	Gedrongen kantmos CC aaa a
<i>Lophozia bicrenata</i>	.	.	M hD	Cederhoutmos AR z zz
<i>Lophozia personii</i>	hM	Kalktrapmos RR zzz zzz
<i>Marchantia polymorpha</i>	.	V	.	.	.	V	.	.	Paraplutjesmos C a a
<i>Metzgeria fruticulosa</i>	M D	Blauw boomvorkje C z z
<i>Metzgeria furcata</i>	V	V	.	.	V	V	.	V	Bleek boomvorkje CC a a
<i>Microlejeunea ulicina</i>	M D	D	.	.	M	.	.	.	Klein tuitmos C zz zzz
<i>Nowellia curvifolia</i>	.	V	.	V	Krulbladmos C zzz zz
<i>Pellia endiviifolia</i>	V	V	Gekroesd plakkaatmos CC va a
<i>Plagiochila asplenioides</i>	V	V	Groot varentjesmos C zz zz
<i>Porella arboris-vitae</i>	V	Getand pelmos - - -
<i>Porella platyphylla</i>	V	V	Gewoon pelmos C zz zz
<i>Radula complanata</i>	V	V	.	.	V	V	.	V	Gewoon schijfjesmos CC a a
<i>Riccardia multifida</i>	.	.	.	S	Gevind moerasvorkje RR zz zzz
<i>Southbya nigrella</i>	S hD	Dennennappellos RR - -
Bladmossen									
<i>Amblystegium confervoides</i>	hD	Dwergkoordjesmos AR - -
<i>Amblystegium serpens</i>	M!	V	Gewoon pluisdraadmos CC aaa a
<i>Amblystegium tenax</i>	V	Waterpluisdraadmos AR zz z
<i>Anomodon viticulosus</i>	V	V	Groot touwtjesmos AR zz zz
<i>Antitrichia curtipendula</i>	.	D	Weerhaakmos AC zz zz
<i>Atrichum tenellum</i>	V	.	.	Klein rimpelmos AR vz a
<i>Atrichum undulatum</i>	V!	V	V	V	V	.	.	V	Groot rimpelmos CC aaa a
<i>Aulacomnium androgynum</i>	.	.	.	V	V	.	.	.	Gewoon knopjesmos AC aa a
<i>Aulacomnium palustre</i>	.	.	.	M	V	V	.	.	Roodviltmos AC vz a
<i>Barbula convoluta</i>	V	.	.	Gewoon smaragdsteeltje CC a a
<i>Barbula unguiculata</i>	V	V	Kleismaragdsteeltje CC a a
<i>Bartramia pomiformis</i>	V!	Gewoon appellos AR zzz zzz
<i>Brachythecium albicans</i>	.	.	V	.	V	.	.	.	Bleek dikkopmos CC a a
<i>Brachythecium glareosum</i>	M	Kalkdikkopmos AC zz zzz
<i>Brachythecium mildeanum</i>	.	.	.	V	.	V	.	.	Moerasdikkopmos - z a
<i>Brachythecium populeum</i>	V	Penseeldikkopmos C vz z
<i>Brachythecium rivulare</i>	.	V	Beekdikkopmos C vz zz
<i>Brachythecium rutabulum</i>	V	V	V	.	V	V	.	V	Gewoon dikkopmos CC aaa a
<i>Brachythecium salebrosum</i>	V	.	.	.	V	.	.	V	Glad dikkopmos C va a
<i>Bryoerythrophyllum recurvirostre</i>	V!	V	Oranjesteeltje C va a
<i>Bryum argenteum</i>	V	Zilvermos CC aa a
<i>Bryum bornholmense</i>	.	.	D	Aardappelknikmos RR zz zz
<i>Bryum capillare</i>	V!	V	.	.	V	.	.	V	Gedraaid knikmos CC aaa a
<i>Bryum dichotomum</i>	V	Grofkorrelknikmos CC a a
<i>Bryum pseudotriquetrum</i>	D	V	V	M	V	V!	V	.	Veenknikmos AC z a

Datum	28-4	28-4	29-4	29-4	29-4	30-4	30-4	1-5	Zeldzaamheid	LOT	VL	NL
Locatie	Montauban	Fréchi dal	Stockem hei	Landbruch	Chantenelle	Vance	Sampont	Torgny				
<i>Bryum radiculosum</i>	V	Muurknikmos	AC	z	a
<i>Bryum rubens</i>	.	.	.	M	.	.	.	V	Braamknikmos	CC	a	a
<i>Bryum tenuisetum</i>	V!	.	.	Oranjeknoknikmos	RR	vz	a
<i>Calliergon cordifolium</i>	.	.	.	V	Hartbladig puntmos	R	va	a
<i>Calliergon giganteum</i>	V	D	V	.	Reuzenpuntmos	AR	zz	zz
<i>Calliergonella cuspidata</i>	V	V	.	V!	M	V!	V	.	Gewoon puntmos	CC	aa	a
<i>Campyliadelphus elodes</i>	hD	.	Tenger goudmos	RR	zzz	zzz
<i>Campylium stellatum</i>	hD	hD	hD	.	Sterrengoudmos	AR	zz	zz
<i>Campylophyllum calcareum</i>	V	Dwerggoudmos	C	zzz	zzz
<i>Campylopus flexuosus</i>	M	.	.	.	Boskronkelsteeltje	AC	va	a
<i>Campylopus introflexus</i>	.	.	M	.	V	V	.	.	Grijs kronkelsteeltje	C	a	a
<i>Campylopus pyriformis</i>	.	.	M	V	Breekblaadje	C	a	a
<i>Ceratodon purpureus</i>	V	V!	M!	V	D	.	.	.	Gewoon purpersteeltje	CC	aaa	a
<i>Cinclidium stygium</i>	M hD	.	.	Koepelmos	RR	-	-
<i>Cirriphyllum crassinervium</i>	V	V	.	Bossig spitsmos	AC	zz	zz
<i>Cirriphyllum piliferum</i>	V	V	Haarspitsmos	CC	vz	a
<i>Climacium dendroides</i>	V	.	.	.	V	V!	.	.	Boompjesmos	C	z	a
<i>Cratoneuron filicinum</i>	M	V	.	.	.	S D	S D	.	Gewoon diknerfmos	CC	va	a
<i>Cryphaea heteromalla</i>	V!	Vliermos	CC	a	a
<i>Ctenidium molluscum</i>	V	V	Kammos	C	zz	zz
<i>Dichodontium pellucidum</i>	.	D	Gewoon beeksterretje	AC	zzz	zzz
<i>Dicranella heteromalla</i>	V!	V!	V!	V!	Gewoon plujsjesmos	CC	aa	a
<i>Dicranella schreberiana</i>	V	.	Hakig greppelmos	C	-	a
<i>Dicranoweisia cirrata</i>	.	V!	V!	V!	V!	.	.	.	Gewoon sikkelsterretje	CC	aaa	a
<i>Dicranum bonjeanii</i>	.	.	.	M	hD	.	.	.	Moerasgaffeltandmos	AR	zz	zz
<i>Dicranum montanum</i>	V	V!	V	V	.	V	.	.	Bossig gaffeltandmos	CC	a	a
<i>Dicranum scoparium</i>	V!	V!	V	V	V!	V	.	.	Gewoon gaffeltandmos	CC	aa	a
<i>Dicranum spurium</i>	.	.	M hD	Gekroesd gaffeltandmos	AR	zzz	zz
<i>Dicranum tauricum</i>	.	S D	Bros gaffeltandmos	CC	va	a
<i>Didymodon fallax</i>	D!	V	Kleidubbeltandmos	CC	vz	a
<i>Didymodon ferrugineus</i>	S	Hakig dubbeltandmos	AR	zzz	-
<i>Didymodon luridus</i>	V	V	Breed dubbeltandmos	C	vz	a
<i>Didymodon rigidulus</i>	V	Broeddubbeltandmos	C	vz	a
<i>Didymodon sinuosus</i>	V	Bros dubbeltandmos	AC	z	z
<i>Didymodon vinealis v. insulanus</i>	S	Muurdubbeltandmos	CC	z	-
<i>Drepanocladus aduncus</i>	.	.	.	V	Moerasikkelmos	AR	va	a
<i>Ecalypta streptocarpa</i>	V!	V	V	.	Groot klokhoejdje	CC	z	zz
<i>Eucladium verticillatum</i>	D	Tufmos	AC	zz	zzz
<i>Eurhynchiastrum pulchellum</i>	hD		R	zzz	-
<i>Eurhynchium striatum</i>	V	V	V	V	V	V	V	V	Geplooid snavelmos	CC	a	a
<i>Fissidens adianthoides</i>	V!	.	.	V	V	M!	V	.	Groot vedermos	C	zz	z
<i>Fissidens bryoides</i>	V!	Gezoemd vedermos	CC	a	a
<i>Fissidens dubius v. mucronatus</i>	M	Kalkvedermos	AC	z	zz
<i>Fissidens gracilifolius</i>	V!	V!	Steenvedermos	C	z	zz
<i>Fissidens taxifolius</i>	V	V	M	Kleivedermos	CC	va	a
<i>Fissidens viridulus</i>	M	S! hM	Klein gezoemd vedermos	AC	vz	zzz
<i>Funaria hygrometrica</i>	V!	.	V!	Gewoon krulmos	CC	aa	a
<i>Grimmia pulvinata</i>	V!	V!	Gewoon muisjesmos	CC	aa	a
<i>Gyroweisia tenuis</i>	M	Voegenmos	C	z	zz
<i>Hamatocaulis vernicosus</i>	hD	.	.	.	Geel schorpioenmos	R	zzz	zzz
<i>Herzogiella seligeri</i>	.	V!	Geklawd pronkmos	C	va	a
<i>Homalia trichomanoides</i>	V	V	V	V	Spatelmos	CC	vz	z
<i>Homalothecium lutescens</i>	V	Smaragdmos	CC	zz	z
<i>Homalothecium sericeum</i>	V	V	.	.	.	V	V	V	Gewoon zijdemos	CC	a	a
<i>Homomallium incurvatum</i>	hM hD	Pluchemos	-	zzz	-
<i>Hygrohypnum luridum</i>	V	Gewoon spatwatermos	AR	z	z
<i>Hylocomium splendens</i>	V	V	V	.	V	V	.	.	Glanzend etagemos	C	zz	a
<i>Hypnum andoi</i>	V	V	V	V	V	V	.	V	Bosklauwtjesmos	AC	zz	a
<i>Hypnum cupressiforme</i>	V	V	V!	V	V	V	.	V	Gesnaveld klauwtjesmos	CC	aaa	a
<i>Hypnum cupressiforme v. lacunosum</i>	V	Duinklauwtjesmos	CC	-	-

Datum	28-4	28-4	29-4	29-4	29-4	30-4	30-4	1-5	Zeldzaamheid
Locatie	Montauban	Fréchi dal	Stockem hei	Landbruch	Chantenelle	Vance	Sampont	Torgny	LOT VL NL
Hypnum jutlandicum	.	.	V	V	2	.	.	.	Heideklauwtjesmos C a a
Hypnum pratense	S	hM! hD	.	.	Weideklauwtjesmos R zzz -
Isothecium alopecuroides	V!	V	.	V	.	V	.	.	Recht palmpjesmos CC Z Z
Isothecium myosuroides	V	V	V	V	.	V	.	V	Knikkend palmpjesmos CC va a
Kindbergia praelonga	V	V	V	.	V	V	.	V	Fijn laddermos CC aaa a
Leptobarbula berica	V	Steenjesmos RR zzz z
Leptobryum pyriforme	V!	.	.	Slankmos AR va a
Leucobryum glaucum	V	.	.	.	Kussentjesmos C va a
Leucodon sciuroides	V	V	Eekhoortjesmos CC zz zz
Loeskeobryum brevirostre	V	V	.	.	M	.	.	.	Grof etagemos C zzz zz
Mnium hornum	V!	V	V	V	V	V	.	.	Gewoon sterrenmos CC aa a
Mnium stellare	V	V	Ongezoomd sterrenmos C zz zzz
Neckera complanata	V	V	V	Glad kringmos CC zz zz
Neckera pumila	V	D	Klein kringmos CC zzz zzz
Orthodontium lineare	.	.	V!	Geelsteeltje R a a
Orthotrichum affine	V!	V!	V!	V!	V!	V!	.	V!	Gewone haarmuts CC aaa a
Orthotrichum anomalum	V!	Gesteelde haarmuts CC a a
Orthotrichum diaphanum	V!	Grijze haarmuts CC aaa a
Orthotrichum lyellii	V	V	V	.	.	V	.	V	Broedhaarmuts CC a a
Orthotrichum pulchellum	V!	V!	.	V!	.	V!	.	.	Gekroesde haarmuts C va a
Orthotrichum speciosum	V!	Ruige haarmuts C vz a
Orthotrichum stramineum	V!	V!	Bonte haarmuts CC va a
Orthotrichum striatum	V!	.	.	V!	.	V!	.	.	Gladde haarmuts CC a a
Orthotrichum tenellum	V!	Slanke haarmuts CC va a
Oxyrrhynchium hians	S	V	Kleisnavelmos CC a a
Palustriella commutata	D	V	Geveerd diknerfmos AC zzz zzz
Phascum cuspidatum	M!	Gewoon knopmos CC va a
Philonotis calcarea	D	D	.	.	Groot staartjesmos AR zzz zzz
Plagiomnium affine	V	V	V	Rond boogsterrenmos C a a
Plagiomnium cuspidatum	V	M!	.	.	Spits boogsterrenmos AR zz z
Plagiomnium elatum	V	.	.	.	M D	M	V	.	Geel boogsterrenmos AC zz zz
Plagiomnium rostratum	V	V	Gesnaveld boogsterrenmos CC vz zz
Plagiomnium undulatum	V	V	V	Gerimpeld boogsterrenmos CC a a
Plagiothecium denticulatum	V	.	V	.	V	V	.	.	Glanzend platmos C a a
Plagiothecium laetum	.	.	V	V	Krom platmos AC va a
Plagiothecium nemorale	V!	V	Groot platmos CC va a
Platygyrium repens	V	Kwastjesmos CC va z
Pleuroidium palustre	hD!	hM!	.	.	Veenkortsteeltje RR zz zzz
Pleuroidium subulatum	D!	.	.	Groot kortsteeltje C z z
Pleurozium schreberi	.	.	V	V	V	.	.	.	Bronsmos C va a
Pogonatum aloides	V!	.	.	V!	Gewone viltmuts C z z
Pogonatum urnigerum	.	.	V	Grote viltmuts AR zz z
Pohlia campotrachela	.	.	M	Korreltjespeermos AR z z
Pohlia melanodon	.	V	Kleipeermos C va a
Pohlia nutans	.	.	V!	V!	Gewoon peermos AC a a
Polytrichum commune v. commune	.	.	.	V	Gewoon haarmos - z a
Polytrichum commune v. perigon.	M	.	.	AC va a
Polytrichum formosum	V	V	M	V	V	V	.	V	Fraai haarmos CC a a
Polytrichum juniperinum	.	.	V	V	Zandhaarmos AC va a
Polytrichum juniperinum v. affine	.	.	.	V!	Veenhaarmos AR zzz z
Polytrichum longisetum	M	.	.	Gerand haarmos - zz a
Polytrichum piliferum	.	.	M!	Ruig haarmos AC va a
Pseudocrossidium revolutum	V	V	Opgerold smaragdsteeltje CC zz zz
Pseudoscleropodium purum	V	V	V	V	V	.	.	V	Groot laddermos CC a a
Pseudotaxiphyllum elegans	V	Gewoon pronkmos C a a
Racomitrium canescens v. canescens	V	.	.	Grijze bisschopsmuts AR zzz zz
Rhizomnium punctatum	V!	.	.	V	.	M	.	.	Gewoon viltsterrenmos CC va a
Rhynchostegiella tenella	hM!	Slank snavelmos AR zz z
Rhynchostegium murale	V!	V	Muursnavelmos CC va a
Rhytidiadelphus loreus	V	V	Riempjesmos C z a

Datum	28-4	28-4	29-4	29-4	29-4	30-4	30-4	1-5	Zeldzaamheid	
Locatie	Montauban	Fréchi dal	Stockem hei	Landbruch	Chantemelle	Vance	Sampont	Torgny	LOT VL NL	
Rhytidiadelphus squarrosus	V	V	V	V	V	V	.	V	Gewoon haakmos	CC aa a
Rhytidiadelphus triquetrus	V	V	V	.	V	.	.	V	Pluimstaartmos	CC zz z
Schistidium crassipilum	S!	V	S!	Muurachterlichtmos	CC va a
Scorpidium cossonii	S hD	hD	hD	.	Groen schorpioenmos	AR zzz zzz
Scorpidium scorpioides	hD	V	.	Rood schorpioenmos	RR zzz zz
Seligeria donniana	hD!	Tandloos penseelmos	AR - zzz
Seligeria pusilla	S!	Klein penseelmos	AR - -
Sphagnum angustifolium	.	.	.	hD	Smalbladig veenmos	R zzz zzz
Sphagnum capillifolium	.	.	.	hD	Stijf veenmos	AR zzz zz
Sphagnum contortum	.	.	.	hD	V	hD	hD	.	Trilveenveenmos	AR zzz zzz
Sphagnum denticulatum	.	.	.	V	Geoord veenmos	AR va a
Sphagnum fallax	.	.	.	V	V	.	.	.	Fraai veenmos	AR z a
Sphagnum fimbriatum	.	.	V	V	D	.	.	.	Gewimperd veenmos	AC va a
Sphagnum flexuosum	.	.	.	hD	Slank veenmos	AR zz zz
Sphagnum girgensohnii	V	.	.	.	Gerafeld veenmos	AR zzz zzz
Sphagnum magellanicum	.	.	.	hD	Hoogveenveenmos	R zzz z
Sphagnum majus	.	.	.	hD	Dof veenmos	- zzz zzz
Sphagnum palustre	.	.	.	D	D	V	V	.	Gewoon veenmos	AC va a
Sphagnum papillosum	.	.	.	V	Wrattig veenmos	R z z
Sphagnum subnitens	D	D	V	.	Glanzend veenmos	AR zz z
Sphagnum subsecundum	.	.	.	hD	.	hD	.	.	Moerasveenmos	AR zz zzz
Sphagnum teres	.	.	.	hD	V	hD	V	.	Sparrig veenmos	R zzz zz
Sphagnum warnstorffii	hD	.	.	Kwelveenmos	R - -
Straminergon stramineum	.	.	.	V	.	V	.	.	Sliertmos	R z z
Syntrichia laevipila	V	Boomsterretje	C vz a
Syntrichia montana	V	Violsterretje	CC z a
Syntrichia ruralis v. calcicola	hD	V	Klein duinsterretje	CC va a
Taxiphyllum wisgrillii	hM	Komkommermos	AC zzz zzz
Tetraphis pellucida	V	V	V	V	V	.	.	.	Viertandmos	C va a
Thamnobryum alopecurum	V	V	Struikmos	CC z z
Thuidium abietinum	V	Sparrenmos	AC zzz zzz
Thuidium delicatulum	D	Fraai thujamos	AC zzz zzz
Thuidium tamariscinum	V	V	V	V	V	V	.	.	Gewoon thujamos	CC va a
Tomentypnum nitens	S hD	.	Viltnerfmos	AR - 0
Tortella bambergeri	S M hD	Bergkronkelbladmos	- - -
Tortella inclinata	V	Viltig kronkelbladmos	AR zzz zzz
Tortella tortuosa	M	Gerimpeld kronkelbladmos	AC zz zz
Tortula muralis	V!	V!	M!	Gewoon muurmos	CC aa a
Tortula subulata	V!	V!	Langkapselsterretje	C zz zz
Trichostomum crispulum	hD	Gekapt haartandmos	R zzz zzz
Ulota bruchii	V!	V!	V!	.	V!	V!	.	V!	Knotskroesmos	CC aa a
Ulota crispa	V!	V!	V!	V!	V!	V!	.	V!	Trompetkroesmos	CC a a
Weissia controversa	V!	V!	Gewoon parelmos	C z zz
Weissia controversa v. crispata	S!	Gekroesd parelmos	R - zzz
Zygodon rupestris	M	M	Parkiepenmos	CC zz zz